

УДК 336.7:65.012

Сергеева О.С., викладач кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет

РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ІНСТРУМЕНТАМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті розглядаються методи та інструменти ризик-менеджменту, які використовуються для регулювання грошових потоків банківська установа в сучасних умовах функціонування.

Ключові слова: грошовий потік, регулювання, показники розриву, система фінансових інструментів, ризик-менеджмент.

Sergeeva O.S.

REGULATION OF CASH FLOWS OF BANKING INSTITUTIONS BY RISK MANAGEMENT INSTRUMENTS

Among the main problems faced by banking institutions of different countries are defined inequality and inefficiency cash flows formation and regulation. The traditional risk - management concept assumes a limited range of financial instruments and technologies. Current financial instruments and technologies include actual adaptive mechanisms of monitoring and cash flows regulation therefore their implementation is especially actual in current bank business environment.

Cash flow management is a part of risk - management and is carried out within financial policy of a contemporary bank that is understood as the general financial ideology adhered by the bank for achievement of a strategic aim of activity.

Relevance of the article is defined as a control system of cash flows of bank i.e. a set of methods, tools and specific technologies of purposeful, continuous impact on various cash flows peculiar to various bank business lines for meeting a goal objective. Urgent issues of practical implementation of the concept formulation of the cash flow management system of a banking institution lies in the fact that the flowstructure represents current data base that enables analysis and planning of nearly all bank financial indicators, objective estimation of the results of its activity and financial stability parameters.

The cash flow management system based on current and reliable registration information developed on the basis of accounting and management accounting is suggested in the article. Thus each bank independently defines its own information format, frequency of data collection, document control procedure.

Key words: cash flow, regulation, gap indicators, system of financial instruments, risk management.

Сергеева Е.С.

РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ БАНКОВСКОГО УЧРЕЖДЕНИЯ ИНСТРУМЕНТАМИ РИСК-МЕНЕДЖМЕНТА

В статье рассматриваются методы и инструменты риск-менеджмента, которые используются для регулирования денежных потоков банковского учреждения в современных условиях функционирования.

Ключевые слова: денежный поток, регулирование, показатели разрыва, система финансовых инструментов, риск-менеджмент.

Постанова проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Серед головних проблем, з якими стикаються банківські установи різних країн, виділяють нерівномірність та неефективність формування і регулювання грошових потоків. Традиційна концепція ризик-менеджменту передбачає обмежений спектр фінансових інструментів і технологій. Сучасні фінансові інструменти і технології включають актуальні адаптивні механізми моніторингу та регулювання грошових потоків, тому їх застосування особливе актуально в сучасних умовах функціонування банків.

Управління грошовими потоками входить до складу ризик-менеджменту та здійснюється в рамках фінансової політики сучасного банку, що розуміється як загальна фінансова ідеологія, якої дотримується банк для досягнення стратегічної мети діяльності.

Раціональне формування грошових потоків сприяє ритмічності операційного циклу банку, забезпечує зростання обсягів пасивів при раціональному розподілі активів. Слід зазначити, що навіть у банківських установах, які успішно працюють на ринку та генерують достатню величину прибутку, порушення платіжної дисципліни, зниження ліквідності або платоспроможності може виникати внаслідок незбалансованості різних видів грошових потоків у часі та сумах.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. В економічній науці існує широке коло публікацій, присвячених вивченню механізмів і інструментів моніторингу та контролінгу за структурою і динамікою грошових потоків, з яких можна виділити Гончаренко Л.П.[4], Филин С.А., Димитриади Г.Г.[5], Коваленко В.В.[6], Лаврушин О.И.[8], Усоскин В.М.[9].

Цілі статті. Вивчення взаємозв'язків між ресурсними та системними параметрами організаційної гнучкості використання механізмів контролю і регулювання руху грошових потоків банківська установа.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Управління грошовими потоками є важливим чинником прискорення руху капіталу. Це відбувається за рахунок скорочення тривалості операційного циклу деяких банківських продуктів, більш ощадливого використання грошових ресурсів і зниження ризиків.

Отже, ефективність роботи банку залежить від організації системи управління грошовими потоками. Запропонована система створюється для забезпечення виконання короткострокових і стратегічних планів, збереження платоспроможності і фінансової стабільності, більш раціонального використання активів і джерел фінансування, а також мінімізації витрат на фінансування операційної діяльності.

Грошовий потік – це кошти, під якими розуміються депозитні рахунки та готівкові кошти, що одержуються банком від усіх видів діяльності, та витрачаються на забезпечення подальшої діяльності. Крім того, до розрахунків коштів можуть включатися короткострокові високоліквідні цінні папери, наприклад, державні казначейські векселі, банківські депозитні сертифікати, внески в інвестиційні фонди відкритого типу та привілейовані акції із плаваючою відсотковою ставкою [2,6].

Головним фактором формування грошового потоку є оплата клієнтами вартості отриманої послуги. Вихідні показники для розрахунків грошових надходжень – це валовий дохід та прибуток від продажів. Обидва показники мають велике значення для оцінки фінансового стану банку[9]. Саме наявність або відсутність грошових ресурсів визначає можливості та напрямку розвитку банку; перевищення грошових надходжень над платежами забезпечує можливість вкладення грошових коштів з метою одержання додаткового прибутку. Однак зазначимо, що банку необхідно дотримуватись нормативів готівкового ліміту коштів.

Узагалі, зазначимо, що поняття грошового потоку досить широке і охоплює всі види діяльності банків, адже будь-яка операція неодмінно супроводжується рухом коштів. Тому поняттю грошового потоку можна надати лише загальне тлумачення, але для кожного банку воно буде мати свою специфіку, яка залежатиме від таких факторів, як тип власності, вид діяльності, особливості розрахунків, облікової політики тощо. З метою забезпечення ефективного цілеспрямованого управління грошовими потоками виникає необхідність певної їх класифікації та в залежності від неї цілеспрямовано здійснювати облік, аналіз, регулювання та планування грошових потоків різних видів.

Головні складові грошового обігу: готівково-грошовий та безготівковий обіг. Таким чином, грошові потоки банку мають різну природу, іноді різноспрямовану [1].

Аналіз, регулювання та контроль руху грошових потоків - це визначення моментів і величин припливів і відтоків готівкових коштів. Головною метою аналізу та контролю грошових потоків є аналіз фінансової стабільності та прибутковості банку.

До основних елементів системи управління грошовими потоками належать фінансові методи та інструменти, нормативно-правове, інформаційне і програмне забезпечення [7].

Серед фінансових методів, що виявляють безпосередній вплив на організацію, динаміку та структуру грошових потоків банку, можна виділити систему розрахунків з дебіторами та кредиторами; взаємини із засновниками (акціонерами), контрагентами, державними органами управління та надзору; контрагентів кредитування; фінансування; фондоутворення; інвестування; страхування; оподатковування; та інших взаємовідносин діяльності банку.

Фінансові інструменти поєднують грошові та кредитні кошти, податкові інструменти, започатковані форми розрахунків, інвестиційні кошти, інструменти цінової політики, вексельні розрахунки та інші інструменти фондового ринку, норми амортизації,

дивідендну політику, депозитарні та інші інструменти, склад яких визначається особливостями організації фінансів банку.

Нормативно-правове забезпечення банку складається із системи державних законодавчо-нормативних актів, внутрішніх норм і нормативів банку, статуту господарюючого суб'єкта, внутрішніх наказів і розпоряджень, юридично розробленої системи договірної бази.

В сучасних умовах необхідною складовою успіху діяльності є своєчасне одержання інформації та оперативне реагування на неї, тому важливим елементом керування грошовими потоками банку є внутрішньофірмова інформація.

Використання прикладних бухгалтерських, аналітичних, інформаційних програм забезпечує співробітників банківська установа обліковою та аналітичною інформацією. Тому таке програмне забезпечення повинно відповідати критеріям надійності, вірогідності та прозорості інформації, гнучкості в налаштування під особливості бізнесу банку, а також відповідати чинному законодавству.

Важливою частиною фінансового планування в економічних умовах сучасного сьогодення є формування прогнозних сценаріїв та резервних варіантів руху грошових коштів. До стандартних інструментів регулювання можна віднести аналіз розривів в русі строкових коштів, який зазвичай описують за допомогою розривів ліквідності:

$$g(t, w) = A(t, w) - L(t, w) \quad (1)$$

де: $A(t, w)$ — активи, які мають на момент часу t строк погашення, приналежний w -тимчасовій корзині;

$L(t, w)$ - пасиви, які мають на момент часу, t строк погашення, приналежний w -і тимчасовій корзині;

t - момент часу;

w – тимчасова корзина.

Джерелами виникнення строкових вимог і зобов'язань є договори, укладання яких може бути ініційовано клієнтами або банками-контрагентами. Операції, проведені згідно із цими договорами, умовно назвемо екзогенними, тобто «породженими» поза банком. Прикладом екзогенних операцій є кредитні та депозитні операції. Серед можливих параметрів (обсягів і строків) договору, які пропонуються банком, клієнт обирає найбільш близькі до необхідних параметрів.

Враховуючи сказане, усі розриви, пов'язані з строковими активами та пасивами, а також із прирівняними до строкових, можуть бути розділені на ендогенні (внутрішні) та екзогенні (зовнішні):

$$g(t, w) = g^{endo}(t, w) + g^{exo}(t, w)$$
$$g_{nii}(t, w) = g_{nii}^{endo}(t, w) + g_{nii}^{exo}(t, w) \quad (2)$$

де: верхній індекс *endo* означає розриви, пов'язані з ендогенними операціями;

індекс *exo* - розриви, пов'язані з екзогенними операціями;

нижній індекс *nii* — розриви, пов'язані з одержанням і сплатою відсотків по договорах.

Отже, невизначеність грошових потоків концентрується в екзогенних операціях. Оскільки в більшості випадків банк не може остаточно спрогнозувати обсяги і терміни погашення за цими операціями. Тому саме екзогенні операції викликають найбільший інтерес.

Слід відзначити, що банки зазвичай розраховують лише загальні розриви ліквідності. Для виявлення джерел невизначеності в грошових потоках доцільно вести облік строкових операцій у розрізі екзогенних (клієнтських) і ендогенних (власних) операцій.

Зупинимось докладніше на особливостях динаміки розривів, які породжуються екзогенними операціями, продовжуючи пошук джерел невизначеності строкових

операцій. Для спрощення записів далі по тексту у формулах верхній індекс endo опущений. Динаміку розривів ліквідності, пов'язаних із строковими екзогенними вимогами та зобов'язаннями, представимо у вигляді:

$$g(t, w) = g(t - 1, w + 1) + G(t, w) \quad (3)$$

де: $g(t, w)$ — розриви ліквідності на момент часу t зі строками погашення, що належать w -і тимчасовій корзині, пов'язані зі зміною обсягів строкових екзогенних активів і пасивів;

$g(t-1, w+1)$ - розриви ліквідності, пов'язані з «пасивною еволюцією» - рухом екзогенних вимог і зобов'язань по тимчасовій корзині, відповідно до умов вже укладених договорів;

$G(t, w)$ — розриви ліквідності, які з'явилися внаслідок укладання нових екзогенних договорів на момент часу t зі строками до погашення, що належать w -і тимчасовій корзині.

Для того щоб продемонструвати ефективність процедури регулювання екзогенних договорів, необхідно встановити закономірності появи нових розривів, і слід розглянути часовий ряд розривів ліквідності, який являє собою історію їх руху, а не один профіль ліквідності, складений на певну дату.

Зазначимо, що для коректного аналізу розривів ліквідності необхідно звернути увагу на наступне. Історію руху розривів ліквідності необхідно представити таким чином, щоб вибуття термінових активів і пасивів, які належать певній тимчасовій корзині, після закінчення певного інтервалу часу відповідало повному переходу цих активів і пасивів до наступної тимчасової корзини.

Виходячи із вище сказаного, система управління грошовими потоками банку — це сукупність методів, інструментів та специфічних технологій цілеспрямованого, безперервного впливу на різноманітні рухи грошових коштів притаманні різним напрямкам банківської діяльності для досягнення поставленої мети.

Висновки. Грошові потоки банківської установи обслуговують різні види банківської діяльності. Якість організації грошових потоків визначає ступінь фінансової рівноваги банку, в процесі його розвитку, ритмічність здійснення операційного процесу, пропорції власних і позикових джерел фінансування, швидкість обороту його фінансових коштів. Особливості механізму регулювання грошових потоків як в окремому банку, так і в банківській системі, мають певні відмінності, які обумовлені галузевою специфікою, зовнішніми та внутрішніми умовами функціонування банку.

Проблематика практичної реалізації концепції формування системи управління грошовими потоками банківської установи полягає в тому, що потокова структура являє собою актуальну інформаційну базу, на підставі якої, можливо аналізувати та планувати практично всі фінансові показники банку, об'єктивно оцінювати результати його діяльності та параметри фінансової стабільності.

Слід відзначити, що запропонована система управління грошовими потоками, базується на наявності оперативної та достовірної облікової інформації, сформованої на базі бухгалтерського та управлінського обліку. При цьому в кожному банку самостійно визначається формат надання, періодичність збору інформації, схему документообігу.

Але головна роль у керуванні грошовими потоками приділяється забезпеченню їх збалансованості за видами, обсягами строкових інтервалів та іншими істотним характеристикам. Щоб успішно розв'язати це завдання, потрібно впроваджувати в банках інтегровану систему планування та контролю грошових потоків. Формування системи регулювання діяльності банку в цілому та руху грошових потоків зокрема, суттєво підвищує ефективність управління грошовими потоками, що приводить до:

- скорочення поточних потреб банку, на основі збільшення оборотності грошових активів і пасивів, а також вибору раціональної структури грошових потоків;
- ефективного використання тимчасово вільних коштів (у тому числі страхових залишків) шляхом здійснення фінансових інвестицій;
- забезпечення профіциту коштів і необхідної платоспроможності банку в поточному періоді, шляхом синхронізації позитивного і негативного грошового потоку в розрізі кожного тимчасового інтервалу.

Таким чином, управління грошовими потоками — найважливіший елемент фінансової політики банку, воно пронизує всю систему фінансового управління банку. Важливість і значення управління грошовими потоками в банку важко переоцінити, оскільки від його якості та ефективності залежить не тільки стабільність банку в конкретний період часу, але й здатність до подальшого розвитку, досягнення фінансового успіху у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Абрамова М.А. Финансы и кредит. – М. Юриспруденция, 2003. – 448 с.
2. Балабанов И.Т. Банки и банковское дело: учебник / под ред. И. Т. Балабанова. - СПб.: Питер, 2004. - 256 с.
3. Бакстер Н. Банковское дело: стратегическое руководство: учебник / Н. Бакстер, Т. Баррел, Г. Вэйнс и др. - М.: Консалт - банкинг, 2001. – 321 с.
4. Гончаренко Л.П. Филлин С.А. Риск-менеджмент / Л.П. Гончаренко, С.А. Филлин. – М.: КноРус, 2010. – 216 с.
5. Димитриади Г.Г. Риски управления банком. / Г.г. Димитриади. – М.:ЛКИ, 2010. – 240 с.
6. Коваленко В.В. Функціональна достатність ресурсного потенціалу банків: методи оцінювання та напрями забезпечення: монографія / В.В. Коваленко, Ж.І. Торяник.. – К.: УАБС НБУ, 2010. – 153 с.
7. Энциклопедия финансового риск-менеджмента [под ред А.А. Лорбанова, А.В. Чугунова]. – М.: Альпина Паблишер, 2009. – 936 с.
8. Лаврушин О.И. Банковское дело: учебник / О.И. Лаврушин, И.Д. Мамонова, Н.И. Валенцева [и др.]; под ред. засл. деят. науки РФ, д-ра экон. наук, проф. О.И. Лаврушина. – 6-е изд., стер. - М.: КНОРУС, 2008. - 768 с.
9. Усоскин В.М. Современный коммерческий банк. Управление и операции: учебник / В.М. Усоскин. - М.: АНТИДОР, 2006. – 268 с.

Рецензент: д.е.н., профессор Коваленко В.В.